

Szeged opera- és hangversenyélete a felszabadulás előtt és után

Cikkemben nagy vonásokban vázolom Szeged zenei múltját, majd részletesen elemzem a jelent, hogy ezzel is a vidék felé fordítsam a figyelmet, amikor azt látjuk, hogy a vidék, hivatalos kijelentések ellenére, még mindig másodrendű tényező a magyar kultúrpolitika területén.

Szeged a múlt század elején már számottevő színházkultúrával szerepel, sőt bejutott a zenetörténelembe is. Az első verbunkoszenéjű operát, Ruzicska József Béla futását, a kolozsvári ősbemutató után alig 5 esztendővel, 1827-ben a szegedi színház is előadta. Dr. Lugosi Döme, aki írásaiban értékes áttekintést nyújtott Szeged zenei életéről, beszámol a hangversenyélet lassú kibontakozásáról. 1920-ban alakult meg a szegedi Filharmóniai zenekar, amely a Figedy-Fichtner Sándor vezetése alatt állott honvédezenekarból, a városban élő zenetanárokból és műkedvelőkből toborzódott. E sorok írója ott volt a zenekar alakuló ülésén, amely lelkes hangulatban rögzítette le a zenei élet irányítására hivatott szimfonikus együttes szervezetét és műsorpolitikáját. A zenekari élet rohamosan fejlődött, s vele párhuzamosan a szegedi Tisza-szálló hangversenytermét sűrűn látogatták a hazai és külföldi művészek, akik a helybeli kamaraegyüttesekkel karöltve élénkítették a tiszaparti metropolis zenekultúráját. Ez a zenélés azonban csupán a polgári osztály igényeit elégítette ki, és a szegedi példa ékeken bizonyítja, hogy a letűnt korszakban a művészetek élvezete a kiváltságosok monopóliuma volt. Ez idő tájt a városi zeneiskola is alig járult hozzá a tömegekkel való kapcsolat kiépítéséhez és az egész várost átfogó zenei műveltség megalapozásához.

Bár Szegeden jelentős zenei események zajlottak le, és a 30-as évek szabadtéri operá- és hangverseny produkciói külföldieket is vonzottak, mindennek nem volt igazi nevelő hatása, s nem is vitte előre a zene egyetemes ügyét városunkban. Sokkal fontosabb volt a szegedi opera megindulása 1942-ben, ami Fricsay Ferencnek nagy kulturális tette a város messze kisugárzó zenei gócponttá emelése érdekében. A véletlennek érdekes játéka, hogy ugyanebben az esztendőben nyitotta meg kapuit a kolozsvári Magyar Nemzeti Színház, amelynek operai tagozatát a Vaszy Viktor szervezte meg, akire népköztársaságunk kormánya a felszabadulás után a szegedi Nemzeti Színház operakultúrájának továbbfejlesztését bízta.

1946. márciusában a Carmen vérpezsdítő muzsikájával indult az újjászervezett szegedi opera, amely az új idők szellemének megfelelően nemcsak városunk dolgozóit, de a környező városok és falvak zenére áhítozó tömegeit is a színházba szolgáltatta. Valóságos népvándorlásnak voltunk tanúi egy-egy operaelőadás alkalmával, amikor különvonatok és villamosok hozták a munka után felüdülésre vágyó dolgozókat a színházba. Az előadások szüneteiben parázs vitákat hallottunk az egyes művek eszmei mondanivalójáról, az énekesek és a zenekar teljesítményéről, s főként a karmester felfogásáról, amely a bírálók szerint egyszer a drámai mozzanatok, máskor a lírai részek kidolgozásában nyújtott többet, jobbat. Talán itt éreztük a legmeggyőzőbben a szocialista kultúra nevelőerejét, a bátor véleménynyilvánításban éppenúgy, mint az élmények egyének szerint változó feldolgozásában. Az előadások stílusa, amelyre a szegedi opera nagy gondot fordított, nevelte, s egyben gyönyörködtette a hallgatóságot, amely egyre fokozódó érdeklődéssel várta az újabb operabemutatókat. Így született a közönség aktív segítségével az opera addig ismeretlen munkatempója, amely természetesen nem tévesztette szem elől az előadások színvonalával kapcsolatban támasztott igényeket sem. Négy esztendő alatt 30 operából és balettből álló műsort épített ki a szegedi operaegyüttes, amely országos nevet szerzett magának, és valóban hivatott lett volna a Tiszántúl operai szükségleteinek staggione-szerű kielégítésére. Sajnos nem így történt! Az operai tagozatot 1949. szeptember 1-vel feloszlatták, s a szegedi Nemzeti Színház 10 főnyi zenekarral dolgozott tovább — persze csak az operett vonalán. A magyar zenekultúra kárára

széthullott Szeged zenei büszkesége: a 60 főnyi kitűnő zenekar és az együttes szerves részét képező ének- és balettkar is. Szeged továbbfejlődése szempontjából különösen sajnálatosnak kell mondanunk, hogy a színház legjobb muzsikusait szinte egymással versenyezve vitték el a különböző fővárosi zenei intézmények, és Szegeden csak nehézségekkel küszködve indulhatott meg a folytatólagos filharmonikus zenekari élet.

A szegedi opera felozlatását követő 1949/50-es évadban Baranyi János konzervatóriumi igazgató érdeme volt, hogy a kevésszámú hivatásos muzsikus mellé beszervezte a városban élő jobbképeségű műkedvelőket, és így a filharmoniai munka folytatódott. A zenekarnak ezt az áldozatos „hősi” korszakát, amelyben csupán szerényösszegű szubvenció biztosította a zenekar anyagi alapját, szeretik elfelejteni, és a zenekari élet kezdetét a hangversenyrendező Országos Filharmónia megindulásától számítják.

A szegedi Nemzeti Színház 1949 óta minden igyekezetével azon volt, hogy az operát továbbépítve, a városunkban egyre szélesedő operai igényt kielégítse. Hatalmas nehézségekkel küzdött a színház, amíg az illetékes minisztérium is felismerte az ügy igazi jelentőségét. Paulusz Elemér érdeme, hogy Szegeden az opera nem hamvadt el, s ma már olyan színvonalon áll az operaegyüttes, amely a komoly kritikát is elbírná. Az idei évad kiemelkedő eseménye a Bohémélet felújítása és az Anyegin bemutatása. Mindkettővel kapcsolatban első helyen szeretnék szólni a megerősödött zenekar komoly, művészi teljesítményéről. A szegedi zenekarnak a folyó évadban a színházba történt beépítését a színház szempontjából öröndetes fejlődésnek kell mondanunk, de az önálló filharmoniai működés szempontjából éppen ez a színházi függőség visszaesést eredményezett a hangversenyek minőségi és mennyiségi vonalán. Itt említjük meg a színház tehetséges másodkarmesterét, Simon Albertet, aki a zenekari hangversenyek során főként a klasszikus zenével való mélyebb kapcsolatot igazolta. Az énekes gárdából Megyesi Pál és Papp Júlia képvisel magas művészi színvonalat, amint azt a Bohémélet- és az Anyeginben nyújtott teljesítményeik bizonyítják. Megyesi Pál mint az operá énekmestere, és Horváth József mint operai rendező eredményesen fáradoznak egy összehangolt operaegyüttes létesítésén. A Bohémélet Paulusz Elemér, az Anyegin Koródy András áll. operaházi karmester-pálcája alatt csendült meg először. Az Anyegin együttesének, színpadnak és zenekarnak harmonikus összműködése a finomkezü vendégkarmester kitűnő muzikális készségét igazolta. Bizonyos, hogy az operai együttes fejlődése szempontjából fontos az olyan vendégkarmester szerepeltetése, aki a betanítás munkájában is részt vesz.

A felszabadulás óta eltelt időben Szeged zeneéletében jelentős változások történtek, új intézmények keletkeztek, régiek pedig átszerveződtek. Vizsgáljuk meg mindenekelőtt a szegedi énekkarok munkáját, abból a szempontból, hogy hozzájárulnak-e az egyetemi város zenei profiljának kialakításához. Országos jelenség a kóruskultúra hanyatlása, ami a legutóbb lezajlott II. országos kultúrverseny szegedi bemutatóin is beigazolódott. Úgy látjuk azonban, hogy városunkban az énekkari vonalon egyéb bajok is vannak. Mindenekelőtt hiányzik egy iránytmutató reprezentatív vegyeskar, amely a filharmoniai zenekar oldalán biztosítaná oratóriumok és kantáták előadását. Egy ilyen együttes létesítésének nem csupán anyagi akadályai vannak, hanem személyi nehézségei, mert a közös ügyért és magasabb eszméért áldozatra képes munkaszellem teljesen idegen nálunk. Az egyes énekkarok csupán saját érvényesülésüket keresik, és azt is sokszor kellő zenei tervszerűség nélkül. A hanyatlás legszembetűnőbb a Tanács énekkaránál, amely mai létszámával alig vállalkozhatik igényesebb feladatok megoldására. Minőségi visszaesést tapasztaltunk a Szövetkezeti Bizottság énekkaránál, de a Szegedi Kender és az Újszegedi Len- és Kenderfonó vegyeskarainál is. Szükségesnek látszik ezen együttesek belső énekkari életének felélénkítése, intenzívebbé tétele, ami az üzemzetőségek elsőrendű kötelessége, továbbá az együttesek állandó patronálása. A város zenei életében, különösen az elmúlt évadban, jelentős szerepet tölt be a Pedagógiai Főiskola vegyeskara, amely a folyó évadban szintén némi visszaesést mutat hanganyag tekintetében, de egyébként városzerte érdeklődést kelt az évad végére beígért Kodály Zoltár bemutatásával a „Főiskolai nap” keretében. A főiskola vegyeskara elsősorban a gondos hangképző munkának eredményeként áll ma énekkari életünk élén. Az énekkar vezetője, Erdős János, az évek folyamán mutatott elmélyülő fejlődésével igazolta tehetségét. A közelmúltban mutatkozott be a „Kodály-kórus”, amely létszáma szerint kis vegyeskar. A nagyrészt pedagógusokból szervezett együttes vezetője Szeghy Endre, aki a kodályi énekkari kultúra lelkes propagálója. Az együttes még kellően ki nem egyenlített, és így kevésbé tudott megfelelni a vállalt fel-

adatoknak. Az egyes számok értelmezése is szárazabb, és sok helyütt nélkülözi az igazi ihletből fakadó költői kifejezést. Különösen éreztük ezt a Norvég lányok és az Este előadásában. A szegedi énekkultúra hanyatlását leginkább akkor állapíthatjuk meg, midőn a közelmúltban Miskolcon hallottunk egy Kodály-ünnepséget, amelynek forró sikerében döntő szerepe volt a Zeneművészszövetség helyi csoportja által jól megszervezett énekkari összefogásnak (Zeneművészeti Szakiskola és a Diósgyőri Vasgyár vegyeskara, valamint a Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyesület férfikara). Miskolcon az énekkari kultúra szíviügye a dolgozóknak és az ifjúságnak, a Zeneművészszövetség aktívaja pedig sokkal jobb munkát végez.

Az említett reprezentatív énekkar életrehívása a városi tanács és a szegedi Zeneművészszövetség aktívájának közös feladata volna.

A felszabadulás óta Szeged zeneiskolái életében is nagyarányú változás történt. A Népművelési Minisztérium a Városi Zeneiskolából megszervezte a Szegedi Zenekonzervatóriumot, amely 1947. szeptemberében nyitotta meg kapuit a zenei tehetségek kiképzésére. Az iskola akkori igazgatója, Baranyi János, felismervén az önálló operával bíró színház utánpótlása biztosításának fontosságát, elsősorban az énekes- és fúvótanszakok kiépítését valósította meg. A tanári karba megnyerte a városban akkor dolgozó kiváló énekes és hangszeres művészeket, és az iskola sokatígézően lázas ütemben kezdte meg a tanítást valamennyi tanszakon. Szeged zenei élete ez idő tájt az operával és konzervatóriummal a fejlődés széles perspektíváját nyújtotta. 1950. augusztusában Baranyi Jánost Budapestre helyezték át, és helyére Kollár Pál hirtelen elhalálása után Kollár Pálnét állította a minisztérium bizalma. A minisztérium döntését az intézet azóta tapasztalható fejlődése minden tekintetben igazolta. Kollár Pálné az intézeti munka összehangolása téréen kijavítva a hibákat, felismerte a konzervatórium legfontosabb feladatát, a munkás-paraszt származású ifjúság zenei nevelésének szükségességét. Jelentős segítséget adott a Zenekonzervatórium haladó szellemű pedagógiai és irányító zenei munkásságához a zenepedagógiai reform, amelynek kapcsán a konzervatórium Zeneművészeti Szakiskola elnevezéssel zenei középiskolává alakult át. Ennek az iskolatípusnak háromköla szaktanárképzője biztosítja az áll. zeneiskolák tanári utánpótlását. A folyó tanév végén a szegedi szakiskola 11 új tanárt bocsát ki falai közül, és ezeket a minisztérium fogja a szükségleteknek megfelelően áll. zeneiskolákban és általános iskolákban elhelyezni. A szakiskola zenei pályára készülő növendégserege sokat szerepel a nyilvánosság előtt, mind az intézeti hangversenyeken, mind a városi intézmények és üzemek kultúrrendezvényein.

A zeneművészeti szakiskola mellé a minisztérium 1952. szeptemberében életre hívta az áll. zeneiskolát, amely az általános iskolának megfelelő zeneiskolai típus. Az iskolát a Zenepedagógus Munkaközösség keretéből Zucker Hilda igazgató szervezte meg. Az intézet kitűnő tanári kara és 400-on felüli növendéklétszáma bizonyítja az intézmény életrehívásának szükségességét. Zenepedagógiai vonalon a Népművelési Minisztérium mindent megadott Szegednek, amire az egyetemi városzerekultúrájának felvirágoztatásához szüksége van. Meg kell még említeni, hogy a szakiskola kifejezetten zenei pályára készülő növendékek számára zenei-gimnáziumot és kollégiumot létesített. A zenei-gimnázium a közismereti tárgyak tanítását végző lecsökkentett időtartammal és a szakiskolai zenetanítással összehangoltan. A dolgozóknak a zenetanulás iránti érdeklődését bizonyítja az a körülmény is, hogy az áll. zeneiskolán kívül Csonka Miklósné vezetésével a Zenepedagógus Munkaközösség is működik 600-as növendéklétszámmal.

Városunk zenei életének színvonalát és lüktetését a hangversenyeken próbáljuk lemérni. Ezen a téren még kétségtelenül sok a tennivaló. Egy évadban 8—10 zenekari hangverseny még akkor is kevés, ha a programm ugyanannyi ifjúsági hangversenyt ígér. Úgy látjuk, hogy még ennek a nem túlságosan intenzív zenekari kultúrának és a bejelentett programmnak megvalósítása is nehézségekbe ütközik. Amint már fentebb kifejtettük, a színházi program nagy akadály a magasabb célkitűzésű zenekari hangversenysorozatnak. A programmoktat tanulmányozva meg kell állapítanunk, hogy azokban semmi tervszerűség sincs, és a dolgozók zenei nevelését legfeljebb a jól-rosszul összeállított műsorismertetések szolgálják. Jól tudjuk, hogy a műsorok összeállítása központilag történik, és a helyi szervezet inkább csak javaslattevő szerv. Az Országos Filharmónia az összes városokat felölelő hangversenyrendezéseinél elsősorban a maga élgárdájának és pesti szólistáinak szerepeltetésére vet súlyt. A vidéki kultúrközpontok ezzel szemben legalább 50%-ban mást várnak: a helyi igényeknek kielégítését és a helyben élő művészek legalább

arányos szerepeltetését. Ehelyett azt tapasztaltuk, hogy helyi igénynek vélik a baletti- és keringő-matinék rendezését, amelyeknek műsora alig mondható közönségnevelőnek, sőt, mint legutóbb a Sárdy János, Petress Zsuzsa-féle koncerten tapasztaltuk, az izléstelen giccs határát surolta. A Szegeden élő művészek filharmoniai szerepeltetése is kihívja a jogos kritikát. Miért csak négy-öt művészt szerepeltetnek, ami teljesen kizárja a műsorokból kimaradtak további zenei fejlődését? A Zene-művészeti Szakiskola hangversenytermében rendezett kamarazene és szóló bérleti hangversenyek ugyanezt az elvtelen ötletszerűséget mutatják, és a Tátray-vonós-negyese, valamint a Budapesti Fúvósötös hangversenyeit mint kivételeket kell említenünk a műsorösszeállítás és közönségnevelés szempontjából. Éppen az ilyen színvonalas művészi produkcióknál éreztük a szakszerű műsorismertetés hiányát. Kifogásolnunk kell egyes hangversenyek műsorának túlzásfoltosságát. Semmi szükség arra, hogy egy hangverseny keretében 3 művész szerepeljen egy-egy órással, és zenei szempontból teljesen helytelen, hogy az egyes művészek teljes műsorukat egyszerre adják le, ahelyett, hogy a számok sorát tarkítanák, ha már magasabb érdek 3 művész felléptetését diktálta. Az Országos Filharmonia a nyári szabadtéri rendezvényeken állítsa be a tarka műsorokat, de a színházi matinékon vagy esti hangversenyeken, valamint a zenekonzervatóriumban fordítson több gondot a műsor színvonalára, mert csak ilyenekkel lehet széles rétegek zenei nevelését megerősíteni. Mint hiányosságot kell kiemelni, hogy a szegedi művészeket Szeged határán túl és a fővárosban egyáltalán nem szerepeltetik. Nagyon egyoldalú műsorpolitika az olyan, amely csak fővárosi művészeknek vidéki szerepeltetésére gondol, és a vidéket deklasszifikálja azzal, hogy nem engedi a fővárosba vagy más vidéki városokba. Úgy véljük, hogy ezen a téren a szegedi Zeneművészszövetség aktíváját is felelősség terheli, mert nem rendez olyanfajta helyi plénumokat, amilyeneket Pécs vagy legutóbb Miskolc rendezett és amilyenre Győr most készül.

Szeged 1945. október 10-én érkezik felszabadulásának tizedik évfordulójához. Ezen az ünnepi alkalmon a helybeli zenei intézményeknek sem szabadna átsiklaniok. A helyi zenei plénum megrendezését a jubileumi ünnepségek keretében már most javasoljuk.

A szegedi üzemi zenekarok közül a Postászenekart kell megemlítenünk, mert ennek színvonalasabb produkciója kétségtelenül alkalmas a zene iránti érdeklődés felkeltésére. A Belügyminisztérium Csongrád megyei Főosztályának újonnan létesített szimfonikus zenekara is érdemeket szerzett azzal, hogy széles tömegekkel teremtetett kapcsolat. Ha ezek a zenekarok szórakoztató operett- és tánczenét adnak; csak helyeselni tudjuk, de mi szükség arra, hogy ilyen műsorokkal jöjjön a Filharmonia, amikor tőlük éppen a klasszikus és mai szimfonikus zene népszerűsítését várjuk.

Felmerül a kérdés, ki tudja-e elégíteni Szeged hivatásos zenészrendje a dolgozók zenei igényeit? A város lakosságszámához mérten kétségtelenül kevés az egy zenekar, amely az operai és szimfonikus zenei szolgálatot látja el. A színház műsorpolitikája nem teszi lehetővé az annyira fontos filharmoniai hangversenyprogram megvalósítását. Nem kívánhatjuk a túlterhelt zenekartól, helyi és tájéladásokon felül, hogy ifjúsági és üzemi filharmoniai hangversenyeket is rendezzen. Ezért tartjuk a jövőben szükségesnek egy második zenekar létesítését, amely színháztól függetlenül végzi kulturmunkáját. Bár Szeged zeneiskolái a zenetanítást minden vonalon biztosítják, nem mondhatjuk, hogy a zenei intézmények a város zenei szükségletét kielégíteni képesek.

Itt kell rámutatnunk a vidéki kultúrközpontok bizonyos mértékű elhanyagoltságára, Budapest centralizációs zenepolitikája miatt. A vidék magasabb képességű hangszerekes és énekes zenésanyagát a főváros lassan magába szívja, viszont ugyanakkor az illetékesek nem gondolnak arra, hogy zenekari vezető helyekre a fővárosnak kellene a maga jelentős utánpótlásából megfelelő anyagot vidékre elhelyezni. Ha az ország zenekultúráját tekintjük, akkor kétségtelen nem helyeselhetjük azt az állapotot, amely az összes művészegyütteseket, művészi intézményeket és a zenekarok egész sorát Budapestre összpontosítja. Egy-egy vidéki városnak nagy fejlődési távlatot nyitna egy odahelyezett Állami Népi Művészegyüttes vagy Honvédművészegyüttes, vagy akár a Népművészeti Intézet. Mindezek Budapesten jó helyen vannak, de miért ne lehetnének egy vidéki városban, ahol óriási mértékben emelnék a város zenei életét? Miért kell a gördülő operának Budapestről vidékre gördülnie? Kétségtelen, hogy Budapest zenei fejlődéséhez is kívánatos és szükséges volna, hogy bizonyos intézmények a vidéken nyerjenek elhelyezést, és

testvérintézmények létesüljenek, mert csak ebből fejlődhetik egészséges verseny, amely nélkül haladás, előremenetel szinte el sem képzelhető.

Összegezve a mondottakat, a jövő feladatait a következőképen körvonalazhatjuk:

1. Szegednek szüksége van egy 70—80 főnyi hivatásos vegyeskarra, hogy ezzel az oratórium- és a kantátairodalom klasszikus alkotásai előadásra kerülhessenek.

2. Szüksége van a városnak egy második ütöképes szimfónikus zenekarra, mert a fejlődés természetéből folyik, hogy egyetlen zenekar képtelen az operai és hangversenyzenekari vonal megfelelő ellátására.

3. Az üzemi énekkarok és zenekarok színvonalának emelése sürgősen szükséges, amiben döntő segítséget nyújthatnak az üzemek vezetői, viszont szakmai vonalon elsősorban a Zeneművészeti Szakiskola hivatott az együttesek patronálására.

4. Szeged hangversenyéletében olyan változást kell megvalósítani, amely a műsorok összeállításánál főszempontnak veszi a széles tömegekkel való kapcsolat megerősítését. A tömegek zenei nevelése szempontjából szükséges a gramofonbemutatók megszervezése az üzemekben, hozzákapcsolódó ismeretterjesztő zenei előadásokkal.

5. A kormányprogramnak szelleme és betűje értelmében meg kell valósítani a zenei intézmények arányos elosztását a főváros és vidéki kultúrgócponatok között. Végül a vidéki opera- és hangversenykultúra érdekében a fővárosnak az utánpótlást kell biztosítani a vidéki intézmények számára is. Meg kell szüntetni a fővárosi kisegítők és tanárok vidékre utaztatását, ami rossz félmegoldás, de ezzel kapcsolatban elodázhatatlan a vidéki lakásproblémák megoldása.

Ezek alapján Szeged zenei emelkedése megvalósítható, és a fejlődés eljuttathatja városunkat oda, hogy zenekultúrája alföldi színeet nyerve, méltóan állhasson az egyetemek mellett.

Szatmári Géza

Mákvirágok

Csiky Gergely színműve a szegedi Nemzeti Színházban

Hasznos szórakozást, a sikeres mulattatás mellett tanulságos órákat szerzett a szegedi Nemzeti Színház, amikor léfújta a port Csiky Gergely Proletárok című művéről és életrekellette alakjait. Nemcsak haladó, értékes hagyományaink ápolását szolgálta ezzel, hanem — a letűnt úri társadalom sok szennyének, ha csak villanatnyi elétketésével is — egyben hozzájárult a színházlátogató dolgozók neveléséhez, társadalmi tudatuk mélyebb kialakításához. Helyes, hogy valóban csak a port fújták le Csiky művéről. Bár a Budapesten Ingenyelők címmel előadott Békés István-féle átdolgozás is igen értékes munka és megvanak az elismerésre méltó érdemei, mégis jobb, ha minél közelebb maradunk az eredeti műhöz. Különösen vonatkozik ez az olyan darabokra, amelyeknek mondánivalója, cselekmény- és jellemformáló ereje ma is elevenen és élvezetesen hat a színpadon. Csiky-darabja kétségtelenül ezek közé tartozik.

A címmel azonban egy kicsit meg kell állnunk. Nyilvánvaló, hogy az eredeti Proletárok címmel semmiképpen sem kerülhetett bemutatásra a darab, hiszen ma homlokegyenest ellenkezőt jelent ez a szó, mint amilyen értelemben Csiky használta. Már a korabeli kritika is helytelenítette ezt a szóhasználatot, ami — Hege-dűs Géza szerint — onnan eredhetett, hogy »az ifjúkora óta latinul olvasó Csiky tudatában ennek a szónak az volt a jelentése, ami a császárkori Rómában; ott és akkor a proletariátus a munka nélkül, egzisztencia nélkül a társadalmon élőködő embert jelentette«. Ennélfogva találóbba az Ingenyelők cím, és élesebb is, mint a Mákvirágok. Ez utóbbi nem annyira elítélő, inkább kedélyeskedő, szinte megbocsátani is kész hangulatot teremt. A darabban elhangzik ugyan ez a kifejezés, de éppen az egyik ingenyelő, Elza szájából, amikor azt mondja a II. felvonásban Zátoryinak, a fő ingenyelőnek: »Annyi bizonyos, hogy szép kis mákvirágok vagyunk mi, galambom!«

Helyesebb, jobb lett volna ezek alapján más címet találni.

A címmel azonban sokkal többet mond a darab, Csikynek ez a találó, szellemes alkotása. Helyes, hogy hosszú esztendőök után végre bemutatásra került szegedi színpadon Csiky-darab. A közönség szívesen fogadta Csikyt itt is, mint a